

LADISLAV KLÍMA

22. 8. 1878 - 19. 5. 1928

Ladislav Klíma - filozof, básník, beletrista a osobnost v české filozofii nad jiné výjimečná. V naší kultuře poslední doby patřilo jeho dílo mezi libri prohibiti.

Narodil se 22. srpna 1878 v Domažlicích. Studoval na domažlickém gymnáziu s dobrým prospěchem až do smrti své matky (1894). Měl čtyři sourozence, tři mu zemřeli a poté rychle za sebou odešly ze světa matka, teta i poslední sestra. Zbyl mu jen otec. V té době mu bylo šestnáct let. Tyto smutné události měly zřejmě vliv na utváření jeho povahy. Začal se toulat, nedbal o sebe, hanobil kříže v okolí města. V roce 1895 byl vyloučen z gymnázia pro urážku habsburské dynastie ve slohové práci „*Povaha Ferdinanda I.*“ a bylo mu zakázáno studium na všech rakouských školách. Po půlročním studiu na záhřebském gymnáziu se po dohodě s otcem vrátil do Čech. Tři roky pobýval u otce v Modřanech, poté ve Vršovicích a od roku 1915 ve Vysočanech.

Velkou část života prožil na pražských periferiích a na procházkách v přírodě okolo Prahy. Vystřídal několik zaměstnání - strojník, hlídač, společník firmy - což byly marné pokusy o zařazení se do vydělavací mašinerie, kterou Klíma hluboce opovrhoval. Poté žil z pomoci svých přátel, bez které by tento pyšný a nepraktický myslitel zahynul nouzí.

O jeho literárním díle říká český filozof Josef Zmr: „*Veškerá tabu, jež moderní evropská literatura po desítky let nesměle ostřelovala a jedno po druhém čas od času kácela, padají v Klímově díle všechna najednou*“. Klíma dává bez výběru vyniknout všem projevům lidského vědomí i podvědomí, aniž bere ohledy na dobové literární konvence. To se vztahuje jak na způsob vyjádření, tak na obsah díla. Poeticky a přitom co nejstručněji líčí stavy na pomezí snu a bdění, skryté myšlenkové pochody a nálady, psychické pocity od jásavé euforie po bezmocnou nejistotu. Jeho tvorba literární je zároveň dílem filozofickým.

Ze světových filozofů se hlásil především k Nietzschevi, Schopenhauerovi a Berkleyovi. Z českých myslitelů oceňoval nejvíce Otokara Březinu a Karla Havlíčka. Ale ve své **Filozofické konfesi** (1924) připomíná Klíma, že po základní filozofické orientaci měla pro něho význam už jen filozofie orientální: Bhagavadgíta a Lao-C'. Až ke konci Klímovy tvorby je patrný v díle náboženský motiv. Sám o své tvorbě pak hovoří jako o službě Bohu.

Počátky jeho literární tvorby spadají do školních let, kdy přispíval do školního časopisu několika básněmi a prózami (1893 - 1896).

*„Kráčel jsem podivuhodnou motanicí chodeb.
Po stěnách visely porůznu bizarní, blikající lampy.
Vůkol tma, matnými paprsky lamp spoře překrývaná.
Hrobovým tichem duněly příšerně mé kroky. Zvuk
jejich po několikanásobném úsečném echu opodál zanikal.
Cosi mě neodolatelně neznámými těmi místy táhlo kupředu.
Děsil jsem se hrozné prázdnoty a tichosti těchto katakomb,
podivně bylo mi v těžkém, jakoby tlícím tichu,
jež jako příkrov hrobový mi lehalo na prsa i na mysl.
Jakobych zapadal do sítí mocného tajemného kouzla.
Pojednou octl jsem se na konci tmavého koridoru. Dál jsem
nemohl. Kolem tmavo, ticho -
Hmataje po slepé konečné stěně, namakal jsem kliku.
Stísnil mne strach, zdálo se mi nemožno, že se odhodlám k
rozhodnému stisknutí. Ale neznámá síla, jež mě pudila až
sem, učinila to za mne.“*

Takový je začátek vůbec první Klímovy prózy, publikované ve školním časopise koncem roku 1893. Psal ji jako šestnáctiletý.

V roce 1904 vyšla jeho první filozofická kniha **Svět jako vědomí a nic**. Několik výtisků této knihy rozeslal lidem, jichž si vážil, mezi nimi také Otokaru Březinovi a

Emanuelu Chalupnému. Oba Klímovo dílo zaujalo a zůstali mu věrnými přáteli a ochránci. Kniha je manifestem NEmaterialismu, což je základní Klímův názor na svět. Dle něj je svět podmíněn pouze existencí vědomí, v němž vznikají jednotlivé duševní stavy, které se vzájemně prolínají. Lidský subjekt je součástí jediného kosmického vědomí a je iluzí lidí, že se člověk odděluje od vědomí vesmíru. Hybnou silou tohoto světa je pro Klímu vůle, která je za vším děním.

„Zde je nejvnitřnější hrozné tajemství tohoto světa - fantómu: Vše se snaží a plahočí, touží a děsí se, doufá a zoufá, jásá a nařiká pro něco, co nejen teoreticky jest ničím, ale co i prakticky v NIC se paralyzuje...“,

píše v knize *Svět jako vědomí a nic*.

V letech 1906 - 1909 se Klíma věnuje beletristické tvorbě. Jde především o povídky - krváky a strašidelné historky, jak je sám nazývá. Jako básník zachycuje v této tvorbě různé tušené, chmurné až děsivé podvědomé vrstvy ducha a přiznává jim rovnocennou platnost v obraze světa, aniž by si ošklivil to, co považuje běžný člověk za nechutné.

Následuje rukopis *Lidská tragedie a Boží komedie*, jehož větší část zničil hned po napsání, a *Český román* (1967), který je patrně jedinou delší prózou, která neobsahuje fantaskní prvky. I rukopis tohoto románu se dochoval z velké části poškozen, stejně jako je tomu u mnoha dalších próz. Žádné z děl, vznikajících v tomto období (1910 -1915), se nepokusil Klíma vydat. Psaní pro něj bylo pokusným průzkumem vědomí a sebeočist'ování.

Do svých šestatřiceti let Klíma nepil. Později mu alkohol pomáhal překonat propast mezi realitou a stavy vědomí, které zažíval ve svých extázích. Pozbyl však v tomto směru nad sebou kontroly a stal se na alkoholu závislým. Několik let pil rum a nezředěný líh. Až koncem roku 1922 začal poprvé zdlouhavý a těžký zápas s alkoholem. S touto závislostí bojoval téměř až do své smrti.

V té době píše pro různé časopisy a noviny esejistické fejetony a filozofické statě. Tyto práce shrnul do dvou knih: *Traktáty a diktáty* (1922) a *Vteřina a věčnost*

(1927). V *Traktátech a diktátech* vypovídá o marnosti smrtelného světa, ze které se lze vysvobodit jen v extázi metafyzické zkušenosti.

Své filozofické názory shrnuje ve statích *Moje filozofická konfese a dodatky k ní* a *Vlastní životopis* (1937). Další filozofická kniha *Slavná Nemesis* (1932) je text, kde se neustále prolíná realistický a snový prostor, text plný nejistoty a napětí. Příběh se odehrává v alpské scénérii a děj se točí kolem milostného trojúhelníku.

Jedním z mála děl zcela zachovalých je *Utrpení Knížete Sternenhocha* (1928). Hlavní hrdina, kníže Sternenhoch, je zmítán psychickými stavy, které jej utápějí v největší bídě a nízkosti. Jeho myšlení je uzavřeno do sžíravé nejistoty, z níž pro něho není východiska. Je zcela ovládán svou záhadnou ženou Helgou, která nakonec znamená i jeho zánik.

V roce 1927 onemocněl Ladislav Klíma tuberkulózou. I když nemoc rychle pokračovala, pustil se do intenzivní práce. Tentokrát píše dramata. Jsou to *Drama o Diovi*, *Lidská tragikomedie* a *Edgar a Eura*. Jeho příznivcem v této době byl dramatik Arnošt Dvořák, se kterým Klíma již dříve napsal lidovou veselohru *Matěj Poctivý* (poprvé byla uvedena v Národním divadle v roce 1922, pak zakázána, neboť šlo o ostrou satiru na euforii prvních let samostatné Československé republiky).

Těžké chorobě Klíma podlehl v roce 1928. Jeho dílo, které je v poslední době vydáváno, obsahuje odkaz dnešku, burcuje a čeká na přijetí. Poezie jeho tvorby přetrvává tak, jak o něm řekl Otokar Březina: „...rozený beletrista, snad jediný v celé Evropě. Od něho čekám dílo, které bude první z nového umění a které přijde tak, jako se ukazují červánky na počátku dne: fantastické a plné barev“.